

Мр НОВАК МИЛОШЕВИЋ
(1928–1987)

Из редова великих културних и научних посленика Ваљева, на самом почетку септембра ове године, отишао је магистар археологије Новак Милошевић, виши кустос Народног музеја у Ваљеву. Тим својим прераним одласком мр Новак Милошевић је све музејске раднике, археологе, историчаре и људе других струка оставио без блиског сарадника, на разним истраживачким радовима.

Неће нас, његове сараднике, више дочекивати благ поглед његових плавих очију, његов осмех и његова подршка за сваки корак напред у истраживањима ваљевског краја од најстаријих времена до данас. Ово „најстаријих времена” треба схватити буквално јер његова, тако рећи опсесија, је било истраживање баш тих најстаријих трагова боравка човека на овом тлу.

Његови радови на истраживању пећинских насеља у сливу Колубаре, могла би се схватити као продужетак неких, ранијих са краја прошлог века, да Новак у својим радовима није употребио нове методе и пришао на нов – комплексан начин целом овом послу. У том смислу мора се говорити о њему као пиониру научног рада на палеолитским станицама Западне Србије. Он, мада усамљен и без неке подршке са стране, успева да створи и добро организује екипу ентузијаста – људи разних струка, разних профила и интереса, и да их повуче у истраживачки рад. Сваки члан његове екипе био је у неку руку и човек који је тиме истраживао своју прошлост, своје порекло, а уз све то био користан друштву, као сарадник на једном тако важном истраживачком пројекту. Таквом организацијом он постиже да „без паре и динара” – како је често сам говорио – дође до изванредних резултата.

О тим резултатима свог вишегодишњег рада он обавештава ширу научну јавност преко низа научних скупова (како у земљи тако и у иностранству!) у форми усмених, или писаних реферата и дискусија. Његова истраживања у праисторијским слојевима Петничке пећине до 1970. године тако налазе своје место у Гласнику Етнографског института Српске академије наука и уметности, где су обрађивана са антрополошко-етнолошког аспекта.

На радове у Петничкој пећини Новак Милошевић, надовезује и дуготрајно и стрпљиво до последњег свог даха, истраживања Високе пећине у коју је, стварно се може рећи, био заљубљен. О њој и њеним еколошким предусловима за настањивање и коришћење, увек је говорио са толико ентузијазма, да свако ко га је чуо одмах пожели и да тамо оде. О првим резултатима свог рада на истраживањима палеолитских слојева у овој пећини, он говори на VI скупу археолога Србије, 1984. године у Ваљеву, а његов реферат о обе пећине објављен је у Истраживањима II, већ следеће године. Он ту каже да је изради пројекта за истраживање „претходило трогодишње проучавање сваког, па и најзабаченијег кутка дубоко усечених кањона и клисура у брдовитим пределима ваљевског краја.

Пред саму смрт, мр Милошевић добија позив да на Међународном конгресу за пра и протоисторијску археологију који се одржавао у Мајнцу, поднесе саопштење о резултатима својих радова. То га обавезује да провери и допуни своје закључке,

али уједно и до краја исцрпљује његов, дугом, болешћу, већ начет организам. Оста- вио је за собом, недовршен реферат, који је као и све друго у животу, започео са неиз- мерном енергијом и ентузијазмом.

Но, није се мр Новак Милошевић ограничио само на истраживања палеолит- ске епохе. Радио је исто тако и на ископавањима лок. Пљоштаница у Бргулама, где је открио по материјалу изванредно значајно насеље неолитске винчанске културе. Такође, у последње време ради и на истраживању комплекса „куле Ненадовића”, на Малом Кличевцу, где су откривени и други значајни објекти из времена које непосредно претходи, па се продужава и траје кроз цео период првог српског устанка. Про- шле године започиње и радове на „Јеринином граду” у Крчмару, средњовековном утврђењу (можда оном које се под именом „Цаструм Белазтена” јавља у средње- ковним изворима, као значајном утврђењу за историју овог краја). Врши у међувре- мену и заштитне интервенције на разним локалитетима ваљевског краја (нпр. у Ја- бучју 1979. године када открива значајан локалитет из времена римске доминације). Укратко речено, без Новака Милошевића рад на археологији у Ваљевском крају био је незамислив.

Према ономе што је говорио и како је са својим сарадницима у последње вре- ме разговарао, имао је планове за дужу будућност. Имао је он и жеље и енергије да то све спроводи у живот, али не и довољно здравља, које је нажалост увек потиски- вао у други план.

Археологија и уопште историја ваљевског краја изгубили су у мр Новаку Ми- лошевићу вредног радника и одличног познаваоца проблематике. Једини начин да му се одужимо за сав његов труд и самопрегоран рад је да наставимо све оно што је започео, како би се заокружила и ова целина.

Мр Новак Милошевић је буквално сагорео на свом послу који је неизмерно волео.

Др Војислав Трбуховић